

Michaela KULHAVÁ

ČESKÝ VENKOV 19. STOLETÍ NA PŘÍKLADU ŽIVOTNÍCH OSUDŮ VINCENCE PALMA (1806–1881) Z DVOŘÁČEK A BÍLÉ TŘEMEŠNÉ.

Bakalářská práce v rámci studijního programu B 7105 Historické vědy Studijního oboru Archivnictví – historie.

Hradec Králové, 2022, Katedra pomocných věd historických a archivnictví Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové.

osm nečíslovaných stran (titul, zadání práce, prohlášení, poděkování, anotace, obsah práce), vlastní text práce (str. 9 až 78), soupis pramenů a literatury (str. 79-83), osobní a místní rejstřík (str. 84-90), seznam obrazových příloh (str. 91).

Posudek oponenta

Předkládaná bakalářská práce si klade za hlavní cíl přiblížit „...život na českém venkově v 19. století na příkladu životních osudů tkalce Vincence Palma (1806–1881)...“ (srv. anotaci práce, nečíslovaná /8./ strana), a to včetně historicko-topografického popisu obcí Dvořáčky a Bílá Třemešná, popisu usedlostí, kde Vincenc Palm žil. Součástí mají být i informace o jeho nejbližší rodině. Po jedné kapitole má být věnováno popisu tkalcovství a zvykům a tradicím. V rámci práce měly být „*pramenné sondě*“ podrobeny pozemkové knihy, matriky hornobrusnické a třemešenské farnosti a Pamětní kniha obce Bílé Třemešné (srv. tamtéž)

Již tato anotace naznačuje, že v průběhu zpracování došlo z nějakých důvodů k jisté změně oproti zadání práce, které původně avizovalo, že „...*Prostřednictvím pramenného výzkumu (k dispozici jsou zvláště gruntovní a pozemkové knihy a matriky) i dostupné literatury budou s využitím interdisciplinárního přístupu (zejména dějin správy, diplomatiky, genealogie a historické antropologie) sledována klíčová témata spjatá s venkovským prostředím a rodinným životem, přičemž důležitým mezníkem bude zrušení poddanství*“ (srv. Zadání bakalářské práce, nečíslovaná /3./ strana).

Tento posun je pochopitelně možný a naprosto legitimní, protože teprve vlastní výzkum (po předložení a schválení Zadání) může odhalit vypovídací (ne)schopnost pramenů a případně vést k menší či větší korekci původně zamýšleného záměru.

To se podle mého názoru na práci Michaely Kulhavé projevilo více než markantně

Práce je široce a ambiciózně rozkročena přes období přibližně tří čtvrtin 19. století, zachycuje mnohé, ale mnohé též ne.

Mají-li být středobodem práce životní osudy Vincence Palma (1806–1881) z Dvořáček a Bílé Třemešné a na příkladu životních osudů této hlavní osoby má být přiblížen život na českém venkově v 19. století, pak celkový dojem z předloženého výsledku je pro mne poněkud tristní.

Snad jsem se o mnoho nespletl, když jsem napočítal, že konkrétním životním osudům krucíální postavy Vincence Palma je v celém textu mezi stranami 9 až 78 věnováno všeho všudy cca 250 řádků, tedy v souhrnu přibližně deset stran.

Z toho je více než zjevné, že práce trpí naprostým nedostatkem relevantních pramenů, které by byly zdrojem jakýchkoli informací týkajících se života sledované osoby. Ostatně to je nucena opakovaně konstatovat i sama autorka: „...*Problematickou oblastí se kvůli absenci jakýchkoli pramenů* (zvýraznil ZZ) *ukázala být rekonstrukce dětství a částečně i dospělosti Vincence Palma...*“ (str. 77), případně „...*Dochované prameny bohužel neumožňují rekonstruovat* (zvýraznil ZZ) *životní etapu Vincence*

Palma, zahrnující jeho život na výměnku...“ (str. 49). Podobně je nucena připustit, že chybí snubní protokoly z let 1786 až 1831, kam „...*bychom mohli zařadit i smlouvu mezi Vincencem Palmem a Terezií Patzeltovou...“* (str. 23). Podle jejích vlastních slov by „...*Jedním ze zdrojů mohly být prameny osobní povahy, ...“* (str. 77). Ty ale bohužel nemá k dispozici.

Proto je nucena se čas od času uchýlovat se k analogiím, umělým - často ne zcela zdůvodněným - konstrukcím a hypotézám. Srv. např. „...*Ačkoli **nemáme důkaz** (zvýraznil ZZ), že by Vincenc navštěvoval školu,.....“* (str. 20), nebo že „...*Samotná bitva na třemešském území **stopy nezanechala** (zvýraznil ZZ), ale přesuny vojsk zasáhly i do života občanů...“* (str. 44), případně že „...***můžeme předpokládat** (zvýraznil ZZ), že (události roku 1866 - vložil ZZ) se nějakým způsobem dotkly i Vincence Palma a jeho rodiny“* (str. 45).

Podobně vyznívá tvrzení, že: „...*S ohledem na skutečnost, že Vincenc Palm byl věřící člověk, je zde zachyceno pořadí slavených svátků a tradic...“*, přičemž bylo autorčinou „...*maximální snahou rekonstruovat jejich průběh tak, jak je **mohl pravidelně prožívat Vincenc Palm.**“* (str. 51)

Obdobná tvrzení pak často užívá jako odrazové můstky k tomu, aby mohla dále psát o dané tematice na obecné úrovni (bez konkrétních vazeb na Vincence Palma), případně přejímat informace z jiných zdrojů.

Zjevné je to např. v pasáži o zvycích a tradicích, kde autorka uvádí, že byly „...*typické...i pro oblast, ve které Vincenc Palm žil.*“ (str. 50) O něm pak již dále ani slůvko, jen na stranách 50 až 76 (!) popis zvyků a tradic převzatý z publikací A. Vondruškové a E. Večerkové, proložených občas článkem L. Duška, publikací V. Vavřinové či manžela prvně jmenované a výjimečně některých dalších autorů. Jediné, co se v souvislostech s těmito zvyky a obyčeji dozvíme o Vincenci Palmovi, je to, že „...***nemůžeme vyloučit** (zvýraznil ZZ), že v životě Vincence Palma se tato tradice stále ještě dodržovala“* (str. 72).

Obdobně v části o působení Palma jako tkalce se nám místo konkrétních údajů dostává rozsáhlých pasáží (str. 26-32) převzatých vesměs z článků J. Jiráska, Vl. Koblížka, proloženo statí J. a A. Jakubcových z r. 1895 a popularizační brožurkou RNDr. Petra Rybáře, amatérského badatele, především však erudovaného (a kvalitního!) přírodovědce.

V některých místech dokonce zcela obrací logiku výzkumu, kdy z obecného odvozuje konkrétní, jako např. „...*Do dnešní doby se **nezachoval žádný nástroj** (zvýraznil ZZ), který Vincenc Palm ke svému řemeslu osobně užíval. Proto jsme **k rekonstrukci** (sic!) **této činnosti použili odbornou literaturu...**“* (zvýraznil ZZ, str. 26), případně nahrazuje absenci svých vlastních zjištění a poznatků z Palmova života již publikovanými formulacemi odjinud – srv. např.: „...*K rekonstrukci tohoto životního období jsem tedy **využila především informace z odborné literatury** (zvýraznil ZZ)...“* (str. 77), či „...*K rekonstrukci dětství a mládí Vincence Palma jsme **využili informace z odborné literatury** (zvýraznil ZZ)...“* (str. 15). Činí tak místo toho, aby konkrétními fakty získanými o Vincenci Palmovi tato obecná poznání buď verifikovala či případně doplnila, nebo naopak opravila nebo dokonce popřela.

Někdy se dopouští podivných frází či klišé, jako např. když tvrdí, že „...*V tehdejší době ale nebyla úroveň medicíny na příliš dobré úrovni, a proto se o skutečné příčiny jeho smrti můžeme jen dohadovat...“* (str. 78), případně že „...*Nejstarší zprávou o Vincencovi Palmovi je údaj o narození v hornobrusnické matriční knize....“* (str. 15). Otázkou v této souvislosti je, jakou starší zprávu by bylo lze objevit, resp. jaká by mohla existovat PŘED narozením dotyčného Palma.

Summa summarum – o životě Vincence Palma z předložené práce získáme pouze velice kusé informace o tom, že se narodil, kde, komu a že byl pátý z devíti dětí. Z jeho dětství pak dále to, že měl čtyři bratry a čtyři sestry a že (pravděpodobně?) chodil do školy. Že se později oženil, kdo byla jeho manželka a že spolu měli osm dětí. Sám že se živil jako tkadlec (ale nic bližšího a konkrétního o tom nevím) a že se ve svých 44 letech přestěhoval do Bílé Třemešné. Dále získáme představu o tom, jak vypadaly oba domy, které během svého života obýval. Že byl věřící člověk a že v jeho době se možná udržovaly některé zvyky a tradice, které jak a konkrétně praktikoval Palm a jeho rodina, o tom však žádné konkrétní údaje

text neobsahuje. Poněkud raritní je pak zmínka o tom, že jeho vnuk měl velké boty, že utáhl sám hasičkou stříkačku a že při tahání pařezů v lese snědl na posezení tři litry kysela.

Zda je to dostačující k tomu, aby autorka alespoň částečně postihla „český venkov 19. století na příkladu životních osudů Vincence Palma“ (srv. Závěr na str. 77), nechť posoudí erudovanější.

Závěrem několik konkrétních připomínek a poznámek.

1)

Použití označení „český venkov 19. století“ pro Bílou Třemešnou, resp. pro širší oblast okolí Dvora Králové nad Labem je podle mého názoru minimálně poněkud diskutabilní, což je možné dohledat v dobových statistických zdrojích, kartografických materiálech i jiných pramenech (např. korespondenci římskokatolické církevní správy). Na základě údajů o „národnostním“ charakteru (např. podle údajů o obcovací řeči) lze tuto oblast považovat spíše za jazykově smíšenou, kde však ve sledovaných letech probíhal poměrně zajímavý vývoj postupného poklesu podílu německého prvku.

2)

Při konstatované absenci dobových pramenů se bohužel nedozvídáme, zda byly autorkou použity (byť s negativním výsledkem) např. dochované pamětní knihy četnické stanice Bílá Třemešná od roku 1849, pamětní kniha farního úřadu Bílá Třemešná po roce 1835, kroniky či hlavní matrika farní školy tamtéž či pamětní kniha z první poloviny 19. století, případně dokumenty farního úřadu Horní Brusnice, kam děti z Dvořáček docházely do školy.

3)

Autorka věnuje v práci poměrně velkou pozornost otázkám narození (Vincence Palma) a porodnické praxe vůbec. V této souvislosti je škoda, že nezaznamenala např. práci Milena Lenderové a kol. *Ženy s kufříkem a nadějí: Porodní báby a asistentky v českých zemích od poloviny 19. do poloviny 20. století*. Karolinum Praha 2020.

A možná by bylo vhodnější, kdyby autorka místo pouhého přebírání obecných formulací z odborné literatury zaznamenala fakt, že uváděná porodní bába Elisabeth Borufkin, která přivedla na svět 4. června 1806 právě Vincence Palma (str. 18), je v následujících téměř pěti letech doložena až u porodu Franze Palma, narozeného 23. února (?) 1810 (viz citovaná matrika narozených, str. 384v.) Tato Borufkin(ová) figuruje pouze u porodů dětí Palmových s jedinou výjimkou, kdy Barboru Palmin (!) přivedla na svět 10. května 1808 v obci téměř výsadní porodní bába Katharina Blaschkin (psáno též Blaschke). O bábě Borufkin/-ové/ se u porodu Kathariny Palmové 12. července 1802 dozvíme, že je „aus Mastig“, ale u 22. června 1799 „aus Kleinborowitz“. Možná by tato výlučnost či „specializace“ na rodinu Palme stála za podrobnější pohled např. nahlédnutím do porodní praxe okolních obcí.

4)

Přestože neexistuje jednotná norma pro citaci archivních pramenů, platí všeobecně užívaný úzus, že citace těchto zdrojů by měla mít přibližně toto schéma: plný oficiální současný název archivu - plný název fondu, popř. jeho číslo - oddělení fondu (pokud existuje) - inventární číslo archiválie atd. atd. Z tohoto hlediska i s ohledem na vnitřní organizační formu římskokatolické církve, která vedla ve sledovaném období matriční agendu, je autorkou užívaná podoba citace příslušných matrik označením „... římskokatolická církev Horní Brusnice...“, případně „...římskokatolická církev Bílá Třemešná...“ poněkud neobvyklá.

5)

Práce je napsána přehledně, poměrně precizním pravopisem. Drobnou, ale spíše úsměvnou odchylkou je věta, že „...Vedle fyzických trestů se strašilo nadpřirozenými bytostmi, jako jsou čerti, Polednice, Klekánice a další“... (str. 22), která dokládá, že slůvka „polednice“ či „klekánice“ mohou být drobným pravopisným postrachem i pro dnešní pisatele...

6)

Naopak velmi pozitivně hodnotím dnes již téměř neviděné rejstříky (jmenný a místní), které velmi zvyšují uživatelský komfort.

Závěr:

Zásadní otázkou pro mne jako oponenta zůstává, proč byla tato práce – jistě s velkým zaujetím, poctivou snahou i množstvím vynaložené práce - zpracována, zejména chybí-li téměř jakékoli oficiální (kromě údajů demografické povahy z matrik) i osobní prameny např. povahy osobních vzpomínek, rodinných zápisů apod.

Tato absence je nahrazována rozsáhlými pasážemi (více méně obecně známými a již jinde publikovanými) o porodnictví a pediatrii, školství, svatebních zvycích, tkalcovství, obyčejích a tradicích. Podobně diskutabilní je též zařazení poměrně rozsáhlých pasáží věnovaných místopisu a základním historickým údajům z dějin obou obcí (zde zejména důkladné vypsání historie Bílé Třemešné) vesměs z doby dlouho před příchodem Vincence Palma.

Z mého pohledu jsem nucen konstatovat, že v úvodu zmiňovaný odkaz na historickou antropologii, kdy údajně historici „...*pomáhali objasnit, jak se v životě „obyčejného“ jedince odráží velké historické události.*“ (str. 9) zůstal v předložené verzi práce poněkud nenaplněn.

Proto se celkově domnívám, že přes veškerou snahu se autorce proponovaný cíl práce postihnout „...*český venkov 19. století na příkladu životních osudů Vincence Palma...*“ (str. 77) podařilo jen velmi omezeně, což se odráží i v mém hodnocení.

Přes tyto dílčí výhrady a připomínky práci **doporučuji k obhajobě.**

PhDr. Zdeněk Zahradník, oponent

V Hradci Králové dne 22. srpna 2022